

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА**

БОЙКО Ігор Мирославович

УДК 271.2-67:272(477)“199”/20

**ПРАВОСЛАВНО-КАТОЛИЦЬКІ ВІДНОСИНИ
В НЕЗАЛЕЖНІЙ УКРАЇНІ
(1991-2016 рр.)**

Спеціальність 07.00.01 – історія України

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата історичних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка.

Науковий керівник: кандидат історичних наук, доцент
ВАСЬКІВ Андрій Юліанович,
Львівський національний
університет імені Івана Франка,
доцент кафедри теорії та історії культури

Офіційні опоненти: доктор історичних наук, професор
ПИЛИПІВ Ігор Васильович,
Івано-Франківський навчально-науковий
інститут менеджменту
Тернопільського
національного економічного
університету,
завідувач кафедри гуманітарних
і фундаментальних дисциплін

кандидат історичних наук, доцент
ПОПП Руслана Петрівна,
Дрогобицький державний
Педагогічний університет
імені Івана Франка,
доцент кафедри нової
та новітньої історії України

Захист відбудеться «26» квітня 2017 р. о 15:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.12 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 337.

З дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка: 79005, м. Львів, вул. М.Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий «25» березня 2017 р.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,
професор

Шуст Р. М.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Релігійно-церковний чинник в історії незалежної України є надзвичайно важливим. Найчисельнішими конфесіями у віровизнанневій інфраструктурі держави є Православні та Католицькі Церкви, які відіграють вагомую роль у національному, духовно-культурному, суспільно-політичному житті. Відтак, характер цього впливу, його ефективність та інтенсивність чимало визначаються комунікативною специфікою найбільших християнських конфесій. Історія незалежної України, суспільно-політичні катаклізми, трансформації останнього часу більш рельєфно окреслюють парадигму православно-католицьких відносин, демонструючи рівень їхнього впливу на реалії сучасного буття.

Сучасне конфесійне середовище в Україні визначають складні схеми та моделі релігійно-церковної комунікації, виміри якої зумовлюються цілою низкою як внутрішніх, так і зовнішніх чинників. Багатоманіття сучасного релігійного життя поряд із зростаючими тенденціями секуляризації, релятивізму, глобалізації, віртуалізації, збільшення духовних запитів людини в сучасному світі, спонукають державу, конфесії, церкви (інші суспільні інститути) шукати такі об'єднуючі фактори на шляху до примирення, толерантного ставлення до «іншого», співпраці чи можливої єдності, котрі дозволяють зберегти власну ідентичність.

Нині, історико-політичні дослідження проблем православно-католицьких відносин екстраполюються на питання національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України, її геополітичної збалансованості, оскільки міжконфесійні конфлікти зумовлюють дезінтегруючі процеси в державі. Водночас православно-католицькі відносини є визначальними у процесі національно-культурного розвитку українства, викристалізують у той чи інший спосіб українську національно-культурну та релігійно-церковну ідентичність, формуючи засади національної свідомості.

Історична специфіка тягlosti у традиції православно-католицької комунікації є вкрай важливою для з'ясування головних критеріїв формування діалогу між православними та католицькими конфесіями в Україні, для визначення динаміки історичних перспектив екуменічного порозуміння християнських церков.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертація виконана відповідно до теми науково-дослідної роботи кафедри теорії та історії культури «Людина в сучасному світі: філософсько-культурологічні виміри» (номер державної реєстрації 0110U003155) та науково-дослідної програми кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського «Громадсько-політична та професійна діяльність української інтелігенції у XIX – XX столітті» (номер державної реєстрації 0112U004043).

Мета і завдання дослідження. Мета дисертаційного дослідження полягає у вивченні тенденцій розвитку та специфіки православно-католицьких відносин у незалежній Україні.

Реалізація поставленої мети передбачає необхідність дослідити:

- ✓ історіографію та джерельну базу, теоретико-методологічні засади православно-католицьких відносин;
- ✓ вплив державно-церковних відносин в Україні на характер, динаміку та особливості розвитку православно-католицьких взаємин в контексті сучасних історичних процесів у державі;
- ✓ зовнішні й внутрішні геополітичні, георелігійні чинники та їх прояви у сучасній Україні; вплив церковно-релігійних взаємин на суспільно-політичні процеси у незалежній Україні;
- ✓ тенденції православно-католицької взаємодії в сучасних умовах суспільно-політичних викликів і трансформацій, її роль у національній безпеці України;
- ✓ різновекторність та багатогранність православно-католицької комунікації в суспільно-культурному просторі;
- ✓ основні проблеми богословсько-догматичного характеру, котрі є «діалогною» основою православно-католицьких відносин у незалежній Україні;
- ✓ український контекст православно-католицького взаємин у площині культово-обрядової традиції.

Об'єктом дослідження є Православні та Католицькі Церкви України у контексті їх міжконфесійної взаємодії, а **предметом** виступає вивчення засад, принципів та динаміки розвитку православно-католицьких відносин на тлі сучасних історичних процесів в Україні.

Хронологічні рамки дослідження охоплюють в основному період 1991 – 2016 рр., проте специфіка дисертаційної праці спонукала враховувати історичну тяглість співіснування Православних та Католицьких Церков на території України, співучасть у процесах національно-культурного відродження та державотворення, що обумовило відступи від означеної хронологічної схеми.

Територіальні межі дослідження визначаються державними межами України.

Методи дослідження базуються на загальнонаукових принципах об'єктивності, системності, історизму, толерантності. При характеристиці етапів історичного розвитку православно-католицьких відносин було застосовано метод історико-критичного аналізу. Герменевтичний та феноменологічний методи використовуються у контексті наукових інтерпретацій та осмислення істориками Церкви категорій та термінів релігійно-богословського характеру, адаптації їх до українських реалій православно-католицьких відносин. Компаративний (порівняльно-історичний) метод застосовується у дослідженні у ході аналізу різних сфер православно-католицьких взаємин та при дослідженні різних категорій, емпіричних блоків джерельного матеріалу роботи. Використання каузального методу дало змогу визначити детермінаційні механізми та причинно-наслідкові зв'язки складного спектру православно-католицьких відносин. Історико-генетичний метод дав змогу визначити спадкоємність історичної традиції Православ'я та Католицизму в Україні. Застосування дискрептивного (оціночно-описового) методу уможливило узагальнення інформативного матеріалу. У дослідженні також було

використано метод мікроісторії, неформалізованого аналізу, контент-аналізу, індукції та дедукції.

Окрім загальнонаукових методів та принципів, чільне місце у архітектоніці методологічних підходів дослідження посів науковий методологічний принцип екуменізму.

Наукова новизна одержаних результатів визначається комплексним дослідженням православно-католицьких відносин в незалежній Україні, а їх аналіз дозволяє зробити низку теоретичних узагальнень, які містять елементи наукової новизни:

вперше:

- на основі системно-комплексного аналізу історіографії та джерельної бази розроблено періодизаційні схеми православно-католицьких відносин;
- з'ясовано, що екуменічні позиції основних суб'єктів православно-католицького діалогу в Україні – УГКЦ та УПЦ, хоч і детермінуються базовими екуменічними концептами Католицької Церкви та РПЦ, все-таки мають власне етно-національне, виявлене різним чином, підґрунтя;
- аргументовано, що події суспільно-політичного життя, рішення органів влади щодо врегулювання міжконфесійних відносин стали рубіжними етапами, які сприяли їх оптимізації та гармонізації, започаткували якісно новий рівень православно-католицького діалогу;
- встановлено, що характерними особливостями православно-католицького діалогу в Україні є не стільки канонічність чи неканонічність його суб'єктів, скільки їх орієнтація на проблеми ідентичності та україноцентризму. У даному контексті з'ясовано, що україноцентричність окремих конфесій автоматично збільшує їх питому вагу у процесі православно-католицької комунікації;

уточнено:

- найбільш ефективні та результативні соціальні програми, проекти, ініціативи Православних і Католицьких Церков, які виявляють тенденції до міжконфесійного співслужіння та співпраці у суспільно-культурній сфері;
- детермінаційні чинники православно-католицької взаємодії у богословсько-догматичній площині, які є чи не найбільш консервативними принципами, що обмежують міжконфесійну комунікацію;
- незмінний характер догматичних проблем православно-католицьких відносин;

подальший розвиток отримали:

- аналіз політичних устремлінь Православних і Католицьких Церков в сучасній Україні; конфесійні орієнтації українського політикуму;
- взаємозалежність проблем національної безпеки, суверенітету та територіальної цілісності України із сферою православно-католицької комунікації;
- дослідження культово-обрядової сфери православно-католицької взаємодії, що знайшло своє відображення у практиці спільних молитовних акцій, особливо, в часі Помаранчевої революції та Революції Гідності, які в кінцевому результаті ведуть до творення феномену «духовного екуменізму».

Практичне значення дослідження полягає в тому, що його основні положення і висновки можуть бути використані у наукових, навчальних та прикладних цілях: визначення ролі та місця релігійно-церковного чинника у новітній історії України; доповнення вже існуючих теоретичних схем та конструкцій міжконфесійних відносин і окреслення їх значення для сучасного суспільства; викладання різноманітних гуманітарних курсів, спецкурсів у вищих навчальних закладах (з новітньої історії України та релігієзнавства).

Основні положення дисертаційної роботи можуть бути використані при розробці органами державної влади теоретичних засад релігійно-церковної політики; міжконфесійними комісіями.

Особистий внесок здобувача. Дисертація є одноосібно виконаною науковою роботою автора. Усі ідеї праці та її висновки належать авторові, а у випадках використання текстів досліджень інших авторів, вказується джерело.

Апробація результатів дослідження. Основні положення та наукові результати дисертації апробовані в публікаціях і виступах дисертанта на міжнародних, всеукраїнських наукових конференціях, конгресах: XV Міжнародній науковій конференції «Історія релігій в Україні» (Львів, 2005 р.); II Міжнародній науково-практичній конференції «Міжнародна політика: проблеми розвитку і перспективи» (Дрогобич, 2005 р.), Всеукраїнській науковій конференції «Духовні виміри європейської цивілізації: виклики XXI століття» (Львів, 2005 р.); Міжнародному науковому конгресі «Іван Франко: дух, наука, думка, воля» (Львів, 2006 р.); науково-практичній конференції «Конфесійне багатоманіття України в контексті духовного і національного відродження» (Тернопіль, 2007 р.); Міжнародній науковій конференції «Духовність. Культура. Людина» (Львів, 2010 р.); Міжнародній науковій конференції «Національно-релігійні засади у сучасних польських, словацьких та українських дослідженнях Карпатського євро регіону (історичний, правовий, соціологічний та філософсько-етичний аспекти)» (Львів-Жешув, 2015 р.); Міжнародній науково-практичній конференції «Науковий потенціал сьогодення» (Сент-Ендрюс, Шотландія, 2016 р.); щорічній науково-практичній конференції Національного музею історії України (Київ, 2016 р.); звітних наукових конференціях Львівського національного університету імені Івана Франка (Львів, 2005-2016 рр.).

Також, дослідження апробовано на науково-методичних семінарах кафедри теорії та історії культури (2008 р., 2016 р.), спільному засіданні кафедри новітньої історії України імені Михайла Грушевського та кафедри теорії та історії культури Львівського національного університету імені Івана Франка (2016 р.).

Структурно дисертація побудована за проблемно-хронологічним принципом та зумовлена логікою висвітлюваних проблем, яка випливає із мети та завдань дослідження. Робота складається зі вступу, трьох розділів (7 підрозділів), висновків і списку використаних джерел. Загальний обсяг дисертації складає 239 сторінок, з яких 189 основного змісту. Список джерел та літератури містить 497 позицій.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У вступі обґрунтовано актуальність теми дослідження, охарактеризовано ступінь наукової розробки, зв'язок роботи з науковими темами, визначено мету, завдання, об'єкт, предмет і методологію дослідження; сформульовано наукову новизну одержаних результатів, їх теоретичне і практичне значення; визначено особистий внесок здобувача; наведено дані про апробацію та публікації автора за темою дисертаційного дослідження, його структуру та обсяг.

У першому розділі «Історіографія проблеми, джерела та теоретико-методологічна база дослідження» охарактеризовано та проаналізовано, за проблемно-тематичним та історико-хронологічними принципами увесь масив історіографічної та джерельної бази досліджуваної проблеми.

У підрозділі 1.1. «Історіографія проблеми» визначається ступінню наукової розробки досліджуваної теми. В історіографічному масиві означеної проблеми виокремлюємо декілька блоків: загальні науково-академічні дослідження суспільно-політичних та національно-культурних процесів; праці, присвячені історії Православних та Католицьких Церков; наукові розвідки, що аналізують взаємовідносини між православними та католицькими конфесіями.

Фундаментальними дослідженнями суспільно-політичного та національно-культурного життя новітньої історії України є праці І. Кураса, Ю Шаповала, В. Смоля, С. Макарчука, Я. Дашкевича, Л. Зашкільняка, К. Кондратюка, М. Поповича, С. Кримського, А. Слюсаренка, О. Сухого, Я. Грицака, М. Литвина, Н. Яковенко, А. Колодного, В. Єленського, С. Здіорука, А. Зінченка, Ю. Левенеця, І. Пилипіва, І. Колесник та ін. Особливої уваги заслуговують монографічні праці С. Гантінгтона, Г. Зімоня, Ж.-П. Віллема, В. Єленського, А. Колодного, у яких сформульовано основні методологічні засади функціонування релігійного чинника у сучасному світі. Комплексно-узагальнююче дослідження ролі релігії, Церкви у суспільному бутті незалежної України міститься у десяти томній колективній монографії «Історія релігії в Україні» за загальною редакцією професора А. Колодного; виданні «Історія української культури. У п'яти томах».

Роль релігійно-церковного чинника в новітній історії України була предметом науково-теоретичного аналізу низкою відомих вітчизняних дослідників – А. Колодного, П. Яроцького, О. Недавної, О. Сагана, П. Пашенка, В. Панченка, В. Андрущенко, О. Шуби, І. Паславського, Б. Боцюрківа, та ін. У їхніх працях контекстуально закладено методологічні основи аналізу проблем православно-католицьких відносин.

З огляду на домінування Православ'я в українському конфесійному полі, чисельно репрезентованими є наукові праці з історії Православної Церкви в Україні. У дослідженні використано лише ті з них, які тим чи іншим чином окреслюють феномен православ'я в контексті міжконфесійної комунікації. Зокрема, тут треба виокремити праці митрополита Іларіона (Огієнка), архієпископа Ігоря (Ісиченка), І. Мейєндорфа, Й. Зізіуласа, О. Сагана, В. Панченка, С. Головащенко, А. Юраша, А. Колодного, П. Яроцького, О. Ігнатуші, В. Климова та ін.

Дослідження католицизму в Україні проводиться у двох проблемних площинах – історія Римсько-Католицької Церкви в Україні та власне історія Української греко-католицької церкви. У даному контексті варто виокремити монографічні праці В. Пашенка, О. Недавньої, О. Доброєра, О. Турія, Е. Сутнера, Н. Кочан, В. Єленського та ін. дані роботи вирізняються академічним підходом та принципом надконфесійної об'єктивності. Водночас, певною конфесійною ангажованістю характеризуються дослідження Г. Лужницького, А. Великого, Я. Пелікана, М. Чубатого, о. Д. Блажейовського, о. І. Шевціва, о. І. Музички, С. Кияка, І. Паславського.

Базовими працями, в яких комплексно-узагальнююче розглядаються окремі аспекти історії Православних та Католицьких Церков у їх комунікаційному форматі є монографічні дослідження А. Юдіна «Православ'я і Католицизм: від конфронтації до діалогу», М. Арранца «Євхаристія Сходу і Заходу», Ю. Табака «Православ'я і католицизм. Основні догматичні та обрядові розбіжності». Дані роботи у компаративному аспекті розкривають основні етапи історичного та інституційного розвитку, віровизначальних основ і культово-обрядових традицій двох найбільших християнських конфесій.

Теоретико-засадничі положення православно-католицьких відносин стали предметом наукового аналізу у дослідженнях М. Крокоша, О. Кісельова, С. Гаска, О. Доброєра, М. Мариновича, А. Колодного, В. Єленського, Л. Филипович, П. Яроцького, Н. Кочан, А. Васьківа; теоретичні обґрунтування даної проблеми містяться також у працях С.Здіорука, В.Балуха, О.Слободяна, М.Васіна, Г.Друзенка, В.Речицького, В.Бондаренка, В.Єленського, Ю.Решетнікова, О.Зайця, Р.Небожука. Дослідники звертають увагу на негативні наслідки непродуманого втручання влади, політикуму у сферу міжконфесійних відносин. Православно-католицька комунікація в суспільно-культурній, освітнянській та науково-академічній площинах аналізується у працях В.Жуковського, А.Васьківа, О.Огірка, В.Беда, Р.Попп.

Таким чином, історіографічна база дослідження є достатньо репрезентативною. Однак, у площині вивчення православно-католицького діалогу дана проблема комплексно не вивчалась.

Підрозділ 1.2. «Джерельна база» присвячений аналізу та характеристиці джерел дисертаційного дослідження. Зокрема, проаналізовано групи архівних та опублікованих документів.

Джерельний масив складають міжнародні та українські законодавчі акти, державно-нормативні документи, матеріали архівів державних та церковних інституцій, внутрішньоцерковні рішення та розпорядження, постанови Синодів Православних та Католицьких Церков, матеріали міжцерковних комісій, документи приватних колекцій тощо.

Теоретичним підґрунтям у формуванні правової бази регулювання православно-католицьких конфліктів є низка міжнародних нормативно-правових актів: «Загальна декларація прав людини» (1948 р., ст. 18, 19), Міжнародний пакт про громадянські та політичні права (1966 р., ст. 19, 27), «Декларація про права осіб, які належать до національних або етнічних, релігійних і мовних меншин» (1992 р., ст. 2.1, 2.2, 4.2), рекомендації Парламентської Асамблеї Ради Європи № 190

(1995 р.); Резолюція 36/55 ГА ООН «Декларація про ліквідацію усіх форм нетерпимості та дискримінації на підставі релігії чи переконань» (1981 р.), «Конвенція про захист прав людини та засадничі свободи» (1950 р., ст. 9) та ін.

Проблеми реституції, реєстрації громад, набуття ними статусу юридичної особи, питання реабілітації та правонаступництва церковних спільнот регулюються цілою низкою нормативно-правових документів та законодавчих актів, чільне місце серед яких посідають: Закон України «Про свободу совісті та релігійні організації» від 21 квітня 1991 року № 988-ХІІ; Указ Президента України «Про заходи щодо повернення релігійним організаціям культового майна» від 4 березня 1992 року № 125; Конституція України (1996 р., ст. 34, 35); Закон України «Про альтернативну (невійськову) службу» (1991 р.); Указ Президента України «Про невідкладні заходи щодо остаточного подолання негативних наслідків тоталітарної політики колишнього Союзу РСР стосовно релігії та відновлення порушених прав Церков і релігійних організацій» від 21 березня 2002 року; Постанова Кабінету Міністрів України «Про умови передачі культових будівель – визначних пам'яток архітектури релігійним організаціям» № 137 від 14 лютого 2002 року тощо. Важливе значення у вирішенні міжконфесійних відносин відіграв «Меморандум християнських конфесій України про несприйняття силових дій у міжконфесійних взаємовідносинах» (1997 р.).

Серед важливих документів, які прийняті за участі Православних та Католицьких Церков і, відтак, регулюють відносини між ними, варто виокремити документи Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (ВРЦіРО) і Держкомрелігій.

Архівна джерельна база дослідження не є надто репрезентативною, оскільки з огляду на хронологічні рамки роботи, більшість джерельних матеріалів не передані на збереження в державні архіви і лише окремі з них опубліковано.

Складовою джерельної бази є матеріали Галузевого державного архіву СБУ, державних архівів Львівської (ДАЛО) та Тернопільської (ДАТО) областей; Відділів релігій та національностей. Зокрема, у фонді 16 (Опис 1, справи № 1125-1131) Галузевого державного архіву СБУ представлено доповідні записки, спеціальні та інформаційні повідомлення Комітету державної безпеки УРСР, які характеризують особливості суспільно-політичного та духовно-культурного розвитку України кінця 1980-х початку 1990-х років загалом; динаміку становлення та розвитку релігійно-церковного середовища. У ДАЛО (фонд № П-3 «Львівський обком Компартії України», Опис 62) опрацьовано документи (довідки, інформації, постанови, листи, огляди), що характеризують витоки та перебіг міжконфесійних відносин на початковому етапі історії незалежної України. Досліджено також документи (протоколи, рішення, листування, інформації, скарги, заяви) ДАТО (фонд № 1833 «Виконавчий комітет Тернопільської обласної ради депутатів трудящих» Опис 9; фонд № 3537 «Представник Президента України у Тернопільській області» Опис 1), які характеризують державно-церковні, міжконфесійні відносини, процес легалізації та інституційного становлення православних та католицьких конфесій.

Доповнюють окреслений архівний масив документи архіву Відділу релігій та національностей Управління у справах національностей, релігій та фінансово-

планової роботи Департаменту з питань культури, національностей та релігій Львівської обласної державної адміністрації, де опрацьовано «Папки № 1990-1992» (рішення виконавчого комітету Львівської обласної ради). Наповнення означених архівних матеріалів стосується головним чином державної політики у справах релігії, державно-церковних відносин. У них також знаходимо, інформацію про міжконфесійні конфлікти православних і католиків на початку незалежності України.

Використано збірки документів, упорядкованих: В. Сергійчуком «Нескорена Церква», О. Сухим «Релігійні процеси на Львівщині в кінці 1980-х – 1990-х: суспільно-політична сфера та міжконфесійні відносини», О. Юдіним «Православ'я та Католицизм: від конфронтації до діалогу», С. Боруцьким «Держава. Церква. Людина: державні церковні та міжконфесійні відносини у дзеркалі сучасності 1992-2002 рр.», І. Кресіною «Національні процеси в Україні: історія і сучасність. Документи і матеріали», М. Крокошем «Найважливіші документи католицько-православного богословського діалогу», Б. Боцюрківим «Українська Греко-Католицька Церква в катакомбах (1946-1989 рр.)» та ін. У них характеризується специфіка державної політики у сфері релігії, становлення суб'єктів православно-католицького діалогу та їх міжконфесійна комунікація.

Проаналізовано офіційні документи, які видали УПЦ КП та УАПЦ для регламентації внутрішнього життя, устрою та зовнішньої діяльності-співпраці із церквами: «Історико-канонічну Декларацію Архієрейського Собору Української Православної Церкви Київського Патріархату» (2007 р.), постанови та звернення першоієрархів церков, рішення Соборів упродовж 1991-2016 рр., «Меморандум про єдину Україну та єдину Українську Помісну Православну Церкву підписаний за участі представників влади ієрархами УПЦ, УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ (від 13 листопада 2014 р.); Звернення Собору Харківсько-Полтавської єпархії УАПЦ до єпископів УГКЦ (від 1 квітня 2015 р.).

Значний масив джерел міститься в офіційних документах (постанови, декларації, меморандуми Соборів та Синодів, тощо) УПЦ, УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ. Серед них виділяємо: Катехизми Католицької та Православних Церков, «Інструкція застосування літургійних приписів Кодексу канонів Східних Церков» (1996 р.), «Довідник застосування принципів і норм екуменізму УГКЦ» (1993 р.), «Соціальна концепція РПЦ» (2001 р.), «Основи соціальної концепції Української Православної Церкви» (2002 р.), «Історико-канонічна декларація Архієрейського Собору УПЦ Київського Патріархату» (2007 р.).

Нами опрацьовано релігійно-церковну періодику: греко-католицькі періодичні видання «Мета», «Вірую», «Жива вода», «Патріархат», «Місіонар», «Агенція релігійної інформації», «Арка»; офіційні видання РКЦ – «Кредо», «Католицький вісник»; церковну періодику УПЦ – «Православний вісник», «Православна газета»; УПЦ КП – «Православний вісник», «Інформаційний бюлетень УПЦ КП» та УАПЦ – «Успенська вежа», «Православна Галичина».

У підрозділі 1.3. «Теоретико-методологічна база дослідження» визначено наукові методи та принципи дослідження православно-католицьких відносин.

Метод історико-критичного аналізу застосовується при характеристиці етапів історичного розвитку православно-католицьких взаємин у суспільно-політичній, державно-церковній, соціокультурній, релігійно-богословській площинах; герменевтичний та феноменологічний методи використовуються у контексті наукових інтерпретацій, осмислення істориками Церкви, категорій та термінів релігійно-богословського характеру, адаптації їх до українських реалій; компаративний (порівняльно-історичний) метод застосовується у дослідженні у ході аналізу різних сфер православно-католицьких взаємин, при дослідженні різних категорій, емпіричних блоків джерельного матеріалу роботи; каузальний метод використано у контексті з'ясування причинно-наслідкових зв'язків складного спектру православно-католицьких відносин у часи незалежної України; історико-генетичний метод дав можливість проаналізувати вплив державної релігійної політики на стан, перебіг, динаміку, особливості православно-католицьких відносин; методи системного та структурного аналізу, синтезу використано при типологізації та систематизації значного масиву джерельної інформації; дискрептивний (оціночно-описовий) метод спрямований на емпіричне дослідження і опис діяльності православних та католицьких конфесій; метод мікроісторії застосовано у контексті аналізу спогадів, мемуарів, свідчень учасників суб'єктів православно-католицького діалогу; метод неформалізованого аналізу документів та джерел використано у ході тлумачення документів (релігійно-богословського, політико-правового змісту) для з'ясування основних ідей аналізованого тексту, оцінку його змісту згідно суспільно-політичних, духовно-культурних викликів; методи індукції та дедукції застосовано для різнобічного вивчення комплексу різнопланових аспектів міжконфесійної співпраці православних та католиків у незалежній Україні; метод контент-аналізу використано при дослідженні джерельно-історіографічної бази.

У ході виконання дисертаційного дослідження було використано широкий спектр загальнометодологічних наукових принципів: об'єктивності, системності та історизму, позаконфесійності та толерантності, які дали можливість у комплексі досягти цілісності та логічності у підходах до аналізованого матеріалу дисертаційного дослідження.

Окрім загальнонаукових методів та принципів, чільне місце у архітектоніці методологічних підходів дослідження посів науковий методологічний принцип екуменізму.

У другому розділі «Суспільно-політичний контекст православно-католицьких відносин у незалежній Україні» розкрито специфіку православно-католицької взаємин у площині державно-церковних відносин, суспільно-політичних процесів та національно-культурного простору.

У підрозділі 2.1. «Державно-церковні відносини у незалежній Україні» виявлено вплив держави на міжконфесійну взаємодію. Визначено комплекс чинників державної регуляції православно-католицьких відносин.

Зазначено, що відродження духовності українського народу, викликане здобуттям державної незалежності, значним чином було пов'язане із станом релігії і

церкви, збереженням релігійними громадами загальнолюдських культурних та моральних цінностей.

У державі були здійснені суттєві кроки для формування правового поля державно-церковних відносин. Зокрема, 23 квітня 1991 р. Верховна Рада України ухвалила Закон «Про свободу совісті та релігійні організації», який зумовив нове ставлення держави до Церкви, наповнив свободу совісті реальним змістом, відкрив широкі можливості для задоволення релігійних потреб людини, надав релігійним організаціям право на просвітницьку, добродійну, виробничу та іншу суспільно корисну діяльність.

Однією із найбільш складних форм державного впливу на означене коло проблем були й залишаються питання державної реєстрації релігійно-церковних структур, реституції та реабілітації Церкви загалом. Саме недосконалість законодавчої бази у даному контексті, маніпуляції даною проблемою не лише з боку держави, але й з боку закордонних релігійно-адміністративних центрів (Ватикан, Константинополь, Москва) спричинили низку міжконфесійних конфліктів, Православних та Католицьких Церков. Завдяки оптимізації державно-церковної політики ця проблема поступово почала розв'язуватися.

Створення Всеукраїнської Ради Церков і релігійних організацій (1996 р.) та підписання «Меморандуму християнських конфесій України про несприйняття силових дій у міжконфесійних взаємовідносинах» (1997 р.) дозволило вирішити значну кількість найскладніших питань у сфері державно-церковних відносин. Відтак, це поклало початок новому етапу православно-католицьких відносин, що ознаменувався переходом від конфронтації до конструктивного діалогу.

Системного характеру набули щорічні зустрічі Президента України з предстоятелями церков та релігійних організацій. За його дорученням у жовтні 1998 р. Кабінетом Міністрів України був розроблений і затверджений план-графік повернення релігійним організаціям належних їм культових будівель, які були у них колісць відібрані і не використовувалися, або використовувалися не за призначенням.

Окрім того, було розглянуто питання про виділення земельних ділянок для будівництва релігійними організаціями нових культових споруд, повернення їм предметів культового вжитку; богослужбової літератури тощо. Велике значення для зміцнення духовних засад суспільства та захисту моралі, мав указ Президента України від 27 квітня 1999 року «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян».

Подальшому розвитку партнерських відносин між державою й Церквою на засадах довіри та взаємної підтримки сприяли заява Президента України від 11 червня 1999 року про морально-політичну реабілітацію Церкви, промова на Першому з'їзді християнської молоді України, Першому Всеукраїнському християнському конгресі «Примирення - дар Божий, джерело нового життя» та Урочистій академії, присвяченій 2000-літтю Різдва Христового.

Складну та неоднозначну реакцію православних та католицьких конфесій викликала ініціатива вищого керівництва держави щодо створення Єдиної Помісної Церкви. Ця ініціатива Президентів та політиків не завжди враховувала складні

геоконфесійні реалії, канонічно-правову специфіку об'єднавчого процесу. В одних випадках, влада екстраполювала «об'єднавчі» наміри на православне середовище, в інших, – допускалося залучення греко-католицької спільноти. Відтак, не всі православні та католицькі спільноти України однозначно ставилися до таких ініціатив. У той час як ієрархія україноцентричних УПЦ КП, УАПЦ та УГКЦ ситуативно допускала можливість створення Помісної Церкви у форматі «Церков Київської традиції». Очільники ж УПЦ, орієнтовані більшим чином на ідеї «панславізму», «русского міра», декларовані РПЦ, ставилися до створення Помісної Церкви вкрай негативно.

Значна увага в підрозділі зосереджена на з'ясуванні суб'єктивного чинника у регуляції державою православно-католицьких відносин. Вагому роль відігравали позиції державних очільників, їх особисті тяжіння до конфесійного середовища. Показово у даному контексті стала практика інавгурацій Президентів України, яка демонструвала пріоритети влади у сфері державної політики.

У роботі запропоновано авторську модель оптимізації державної політики у сфері релігійно-церковних відносин, що базується на наступних чинниках: національна традиція, досвід, врахування сучасної конфесійної ситуації, вимоги міжнародного права.

У підрозділі 2.2. «Православно-католицькі взаємини у контексті суспільно-політичних процесів у незалежній Україні» проаналізовано взаємозв'язок політичного та конфесійного середовища у контексті реалізації ними низки суспільних функцій. Після проголошення державної незалежності, українські Церкви було залучено до складних суспільно-політичних процесів через політичний протекторат та підтримку Православними чи Католицькими Церквами певних політичних сил під час виборів. Релігія остаточно перетворилася на дієвий інструментарій політичної влади. У той час, як Католицька Церква регламентовано допускає участь своїх вірних у політичному житті, Православні Церкви ж, більш ліберально, а інколи й агітаційно-заохочуюче ставляться до ангажування мирян у політичні процеси. Залучення православних та католицьких спільнот у політичне життя спричинила створення політичних партій «конфесійного» спрямування. Їх поява носить, здебільшого «ситуативно-прагматичний» характер, а питома вага у політичному середовищі є зазвичай незначною. Відтак, це призвело до появи «релігійного блоку» у програмних документах провідних політичних партій.

Політичне середовище демократичного спрямування виразно декларує орієнтацію на україноцентричні церковні спільноти (УПЦ КП, УАПЦ, УГКЦ), партії ж лівого спектру демонструють «парадоксальну еволюцію» від атеїстичного несприйняття релігії і церкви до «ревного поборництва» інтересів «канонічного православ'я» (УПЦ). Дані законності найбільш рельєфно виявилися у ході парламентсько-президентських кампаній у добу незалежної України.

Події Помаранчевої революції та Революції Гідності, окупація Криму, війна на Сході України, радикалізували й загострили політико-конфесійні пріоритети, виявили ставлення Православних та Католицьких Церков до державності, патріотизму, національної ідеї, історичної пам'яті, а також принципів свободи, честі, гідності людини. Було витворено якісно новий, конструктивний формат співпраці

православних та католицьких конфесій, осердям якого став україноцентризм (спільні молитовні Майдани, волонтерство, капеланство тощо).

У підрозділі 2.3. «Православно-католицька взаємодія у суспільно-культурному просторі незалежної України» висвітлено головні закономірності та тенденції співпраці православних та католицьких спільнот у площинах соціального служіння, науково-освітній, культурно-просвітницькій, медичній та харитативній сферах.

Встановлено, що сфера соціального служіння є найбільш ефективною для спільної, конструктивної взаємодії Православних та Католицьких Церков незалежної України. Саме у цій площині Церква може і повинна реалізовувати свою соціальну місію, уникаючи небезпечної політизації та надмірного ангажування до політико-державних інституцій.

Найбільш показовою та дієвою є співпраця православних та католицьких конфесій у справі впровадження в український освітній простір навчальної дисципліни «Основи християнської етики» та курсів духовно-морального спрямування. Результатом такої співпраці є викладання цих курсів практично в усіх школах нашої держави.

Одностайними були католицькі та православні спільноти у лобюванні свого права на заснування релігійними організаціями конфесійних навчальних закладів, наслідком чого став Закон України «Про внесення змін до деяких Законів України щодо заснування релігійними організаціями навчальних закладів» від 2 червня 2015 року. Православні та Католицькі Церкви України реалізують чимало соціальних проектів у форматі Комісії з питань соціального служіння у структурі ВРЦіРО. Серед них: захист прав дітей, попередження та профілактика соціального сирітства, захист гідності людського життя (засудження абортівних та евтаназійних практик, допомога хворим на ВІЛ/СНІД), захист традиційних сімейних цінностей та християнських моральних принципів, засудження корупції як соціального лиха.

У сучасних суспільно-політичних і національно-культурних викликах православні та католицькі спільноти стали не лише джерелом духовно-моральної підтримки вірних, але і координаторами волонтерського руху та ініціаторами капеланського служіння.

У III розділі «Православно-католицькі відносини в незалежній Україні: історико-богословський аспект» розкрито богословсько-догматичне підґрунтя православно-католицького діалогу, окреслено практичні форми співпраці Православних та Католицьких Церков у культово-обрядовій сфері.

У підрозділі 3.1. «Богословсько-догматичний аспект православно-католицьких відносин» проаналізовано низку догматичних положень та богословських принципів, які уможливають православно-католицьку співпрацю в окресленій сфері. Базовими поняттями виступають категорії «Євхаристійне сопричастя», «таїнства», «еклезіологія». Охарактеризовано історію даної міжконфесійної співпраці з часів II Ватиканського собору та діяльності ряду Спільних православно-католицьких богословських комісій.

Значну роль у розробці спільної позиції відіграла діяльність «Студійної групи Київської Церкви». Український формат сучасного православно-католицького

богословського діалогу втілюється також у рамках діяльності ВРЦіРО. Водночас, найбільш проблемними чинниками, що ускладнюють, а подекуди й унеможливають діалог є складна історія міжконфесійних стосунків, непросте суспільно-політичне тло, на фоні якого вони розвиваються; неоднозначне ставлення окремих суб'єктів діалогу до ідеї державності та україноцентризму.

Український формат православно-католицького богословського діалогу є унікальним з огляду на участь у ньому УГКЦ, яка є унітним утворенням і поєднує у богословсько-догматичній площині – католицьку, а в культово-обрядовій – православну традиції. Певні складнощі виникають з огляду на статусно-канонічну непаритетність суб'єктів діалогу. Канонічними в ньому виступають лише УПЦ, УГКЦ та РКЦ. Особливо виразно канонічна проблематика проявила себе у сфері практичної реалізації ідеї створення Єдиної Помісної Церкви в Україні. Саме канонічний статус став чи не найскладнішою перепорою у здійсненні цього проекту.

Проблемною ділянкою у православно-католицькому догматичному діалозі є богословське положення про «Євхаристійне сопричастя» у контексті не стільки культово-обрядової, а радше еклезіологічної традиції. Водночас воно стало підґрунтям для об'єднавчого процесу між УГКЦ та УАПЦ (о). Саме намагання реалізувати на практиці ідею «Євхаристійного сопричастя» витворило феномен «своєрідного еклезіально-культурного простору» і спричинило появу нового богословського мислення, джерела якого виходять із часів богослов'я «Київської традиції».

Для Католицької Церкви, і це поширюється на український контекст діалогу, догми, прийняті після Сьомого Вселенського Собору є засобом вдосконалення віровчення Церкви, своєрідною реакцією на виклики часу. А у Православній Церкві не прийнято творити нових догм – вона визнає винятково догми, ухвалені на перших семи Вселенських соборах та втілені у Нікео-Царгородському Символі Віри.

Догма про «Філіокве» була й залишається найбільш дискусійною та принциповою у богословському діалозі незважаючи на спроби католицьких богословів зтолерувати інтерпретацію даного постулату. Останнім часом зникає напруга щодо інтерпретацій догм про примат папи, чистилище та Марійські догмати.

Український формат православно-католицького богословсько-догматичного діалогу не є чимось оригінальним, а радше відлунням основних тенденцій світового формату православно-католицьких взаємин у даній площині.

У підрозділі 3.2. «Культово-обрядовий аспект православно-католицьких відносин в незалежній Україні» окреслюється співпраця православних та католицьких спільнот у літургійній практиці, підходи до трактування природи, сутності та практичного втілення таїнств. Одним із найбільш ефективних у даному контексті співпраці є феномен Літургії. В українській традиції найбільш поширеними літургійними формами є латинський та візантійський обряди.

Літургійно-обрядові практики є виявом ідентичності церковної спільноти, відтак характеризуються чи не найбільшою консервативністю. Вагомим критерієм такої консервативної ідентичності є мова Літургії. Сьогодні, і це є результатом діалогу, у більшості православних та католицьких спільнот у богослужбовій

практиці використовується українська мова. Прикметно, що навіть РКЦ та УПЦ, сьогодні практикують проведення богослужінь українською мовою.

Добрими зразками спільних літургійних практик були молитовні майдани під час Помаранчевої революції та Революції Гідності. І хоча сьогодні не має практики спільного причастя православних та католиків (за незначними винятками), є практикована спільна літургійно-євхаристійна молитва.

Православні і Католицькі Церкви визнають сім головних таїнств. З'ясовано, що еклезіологічна природа таїнств в інтерпретаціях православних та католицьких богословів не наділяється принциповими відмінностями. Розбіжності більшим чином стосуються сфери їх процедурно-практичної реалізації.

Таїнства хрещення, миропомазання та Євхаристії, попри механічні розбіжності у їх практичному здійсненні, трактуються як такі, що відповідно вводять у Церкву, ставлять «печать Святого Духа» та об'єднують членів Церкви в одне «Христове Тіло».

Встановлено, що менш дискусійними є православно-католицькі підходи щодо трактування природи та практичної форми таких таїнств як сповідь та елеосвячення. Особливо багато точок перетину в інтерпретації та практичних підходах до таїнств «співпричастя» і «місії вірних» (священство і шлюб). Допускається практика переходу духовенства із однієї юрисдикції в іншу, а також практикується «уділення» мішаних шлюбів.

Останнім часом, в церковно-релігійному, так і широкому суспільному середовищі, проходить дискусія щодо уніфікації календарно-обрядових традицій і переходу українських православних та греко-католиків на григоріанський календар.

Стверджуємо, що серед суб'єктів православно-католицького діалогу у культово-обрядовій традиції, особливе, межеве місце посідає УГКЦ, культові практики якої є втіленням синтезу двох традицій – православної та католицької.

У **Висновках** здійснено загальні підсумки дослідження, сформульовано основні положення, що становлять зміст дисертації:

- досліджено історіографічну й джерельну базу даної проблематики, охарактеризовано теоретико-методологічні засади та принципи дослідження. З'ясовано, що історіографічний масив умовно може бути поділений на два блоки – науково-академічний та релігійно-церковний, які у свою чергу мають внутрішню градацію за проблемно-тематичними характеристиками; перший – послуговується принципами об'єктивності та наукового академізму; другий – є конфесійно ангажований і демонструє внутрішньоцерковні позиції. Аналогічна демаркація стосується також і масиву джерельної бази, яка репрезентована документами політико-правового та церковно-релігійного характеру. В дослідженні використано як загальнонаукові так і спеціально-історичні методи та методологічні принципи одним із яких (найбільш дієвим) виступає принцип екуменізму. Він творить можливості православно-католицького діалогу в незалежній Україні. Українські реалії державно-церковних відносин та внутрішньоцерковного життя визначають власне український, «етно-національний» формат екуменічних православно-католицьких взаємин, які, хоч і розвиваються у контексті світових екуменічних тенденцій, все таки зберігають національну автентичну специфіку;

- досліджено, що важливим регулятивним чинником православно-католицьких відносин виступає держава, політика якої формує ситуативні моделі державно-церковних відносин. Тому законодавче регулювання православно-католицьких взаємин носило різновекторний характер, не завжди паритетно враховувало інтереси Церков, відтак, спричинило міжконфесійні конфлікти та конфесійну регіоналізацію у 1990-х роках;

- православно-католицькі відносини в незалежній Україні детермінуються складними геополітичними процесами, трансформаціями у сучасному світі. Ієрархічно-субординаційна вертикаль осі «Москва – Рим – Константинополь» екстраполюється на українське православно-католицьке середовище тією мірою, якою розвиваються взаємини між найбільшими християнськими центрами;

- результатом оптимізації державного впливу на православно-католицькі стосунки стало вдосконалення законодавчої бази (доповнення до Закону України «Про свободу совісті та релігійних організацій» та прийняття Конституції України), створення ВРЦіРО та підписання Меморандуму про недопустимість силових дій у міжконфесійних взаєминах. Все це гармонізувало православно-католицькі відносини, вивело їх на якісно новий, більш конструктивний, діалогічний та менш конфліктний формат взаємодії;

- роль та значення православних та католицьких спільнот у суспільному житті незалежної України детермінує необхідність розгляду їх взаємин у контексті суспільно-політичних процесів (виборчих кампаній, трансформаційних явищ);

- динаміка політичного розвитку незалежної України виявляє багатовекторність конфесійних орієнтацій суспільно-політичного середовища, а також стійкі симпатії релігійно-церковних структур до політико-партійного середовища. Демаркаційним принципом, який виразно окреслює взаємне тяжіння політичного та релігійно-церковного середовищ є критерій україноцентричності. Власне він, і визначив найбільш пріоритетні напрями співпраці православних та католицьких спільнот у часі новітніх суспільно-політичних трансформацій незалежної України – Помаранчевої революції, Революції Гідності, війни на Сході України;

- суспільно-культурний формат православно-католицького діалогу є найбільш продуктивним, з огляду на можливість реалізації Церквами свого безпосереднього покликання – служіння. Якщо православно-католицькі взаємини в суспільно-політичному контексті носять здебільшого ситуативно-прагматичний характер (за винятком Майданів та АТО) то, суспільно-духовний напрям такої співпраці є більш органічним, оскільки відповідає безпосередній функціональній природі Церкви;

- найбільш успішними та результативними проектами православно-католицької взаємодії у національно-культурному вимірі незалежної України є впровадження у культурно-освітній простір курсів духовно-морально спрямування, капеланство, волонтерство, боротьба з різного роду узалежненнями, обстоювання традиційних християнських цінностей, боротьба за гідність та самоцінність людського життя;

- менш результативними, з огляду на богословський консерватизм, є православно-католицькі відносини у догматичній та культово-обрядовій площинах. Незважаючи на спроби примирення та порозуміння Православних та Католицьких Церков (започатковані II Ватиканським собором), догматичні принципи були й залишаються наріжним каменем суперечностей. Саме вони визначають специфіку та динаміку культово-обрядової традиції базових віровизначальних понять;

- основними проблемами богословського діалогу у світовому та українському контексті залишаються принципи еклезіології та «Євхаристійне сопрічастя». Однією із можливостей оптимізації діалогу у цій площині вважається повернення до богословської спадщини церков «Київської традиції». Український формат православно-католицького богословського порозуміння не носить автентичного характеру і реалізується в межах визначених традиціями світового Православ'я та Католицизму. Особливо проблемними, для відновлення церковної єдності, залишаються католицькі догми про «Філіокве», чистилище, примат та непомильність папи;

- сфера культово-обрядових практик є більш відкритою для діалогу. Ця відкритість проявляється у традиції проведення спільних Літургій та молитовних акцій, використання у богослужбових практиках української мови, уніфікації богословських текстів. Останнім часом особливий суспільний резонанс викликає ідея уніфікації календарно-обрядових традицій.

Отже, православно-католицькі відносини є важливим чинником суспільно-політичного та національно-культурного життя в новітній історії України. Порозуміння між ними сприятиме гармонізації міжконфесійних відносин, розвитку духовності, збереженню суверенітету та національної безпеки України.

ОСНОВНІ ПОЛОЖЕННЯ ДИСЕРТАЦІЇ ВИКЛАДЕНО У ПУБЛІКАЦІЯХ

1. Бойко І. Проблемні аспекти розвитку сучасної УАПЦ / Ігор Бойко // Історія релігій в Україні: Науковий щорічник. – Львів: Логос, 2005. – Кн. I. – С. 130-135.
2. Бойко І. Католицько-православний діалог в сучасній Україні: внутрішньоконфесійний та міжконфесійний аспекти / Ігор Бойко // «Мандрівець». – Тернопіль, 2006. – С. 8-13.
3. Бойко І. Сучасний православно-католицький діалог у культово-обрядовій площині: український контекст / Ігор Бойко // Наукові записки Національного університету «Острозька академія». – Острог, 2015. – Вип. 12. – С. 38-47.
4. Бойко І. Державний чинник як регулятор православно-католицьких взаємин в незалежній Україні / Ігор Бойко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: «Видавництво Гілея», 2015. – Вип. 103 (12) – С. 232-236.
5. Бойко І. Православно-католицькі взаємодії в соціокультурному просторі незалежної України / Ігор Бойко // «ЕМІНАК: науковий щоквартальник». – 2015. – № 4 (12). – С. 72-79.

6. Бойко І. Проблема систематизації джерельної бази православно-католицьких відносин в незалежній Україні / Ігор Бойко // Гілея: науковий вісник. Збірник наукових праць. – К.: «Видавництво Гілея», 2017. – Вип. 116 (1). – С. 87-91.

7. Бойко І. Православно-католицькі відносини в контексті державотворчих процесів України кінця 80-х – початку 90-х років ХХ ст. / Ігор Бойко // Вісник Львівського університету: Серія історична. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2014. – Випуск 51. – С. 251–262.

Публікації, що додатково відображають результати дослідження

1. Бойко І. Динаміка та особливості сучасного православно-католицького діалогу в Україні / Ігор Бойко // Тези звітної наукової конференції філософського факультету. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2006. – С. 110-111.
2. Бойко І. Динаміка та тенденції єкуменічного діалогу в Україні в добу понтифікату Бенедикта XVI / Ігор Бойко // Матеріали Всеукраїнської наукової конференції «Духовні виміри європейської цивілізації: виклики ХХІ ст.» (Львів, 2005). Вип. 2. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2007. – С. 130-138.
3. Бойко І. Проблема патріархату в сучасній Україні: єкуменічний контекст / Ігор Бойко // Тези звітної наукової конференції філософського факультету. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2008. – С. 86-87.
4. Бойко І. Поняття ідентичності у сучасному православно-католицькому середовищі / Ігор Бойко // Тези Міжнародної наукової конференції «Духовність. Культура. Людина» (Львів, 2010). – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2010 – С. 92-94.
5. Бойко І. Соціальний контекст православно-католицької комунікації в сучасній Україні / Ігор Бойко // Тези звітної наукової конференції філософського факультету. – Львів: ВЦ ЛНУ ім. І. Франка, 2016. – С. 102-103.
6. Бойко І. Етапи православно-католицької комунікації в незалежній Україні: історично-методологічні критерії / Ігор Бойко // Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Науковий потенціал сьогодення» (Сент-Ендрюс, Шотландія, 2016). – Логос: Спецвипуск «The scientific potential of the present» – Сент-Ендрюс – Вінниця, 2016. – С. 32-34.

АНОТАЦІЯ

Бойко І. М. Православно-католицькі відносини в незалежній Україні (1991-2016 рр.). – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук за спеціальністю 07.00.01 – історія України / Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

На основі аналізу історіографічних здобутків та джерельної бази у дисертації проведено комплексне дослідження православно-католицьких відносин у незалежній Україні, визначено його методологічні принципи. З'ясовано, що теоретичним підґрунтям православно-католицького діалогу в незалежній Україні є єкуменічні позиції світового Православ'я та Католицизму. Вперше в українській історіографії доведено, що одним із критеріїв оптимізації православно-католицьких

відносин в Україні є критерій україноцентричності. Визначено комплекс державних чинників, що регламентують перебіг, динаміку діалогу, окреслено його рубіжні етапи. Проаналізовано взаємозв'язок політичного та конфесійного у контексті православно-католицьких відносин, місце та роль Церков у суспільно-політичних процесах. Розкрито основні напрями співпраці православних та католицьких спільнот у національно-культурній сфері. Окреслено стан та перспективи розвитку православно-католицьких відносин у богословсько-догматичній та культово-обрядовій площинах.

Ключові слова: Православ'я, Католицизм, конфесія, міжконфесійний конфлікт, відносини, діалог, екуменізм, держава, Церква, ВРЦіРО, релігійно-церковний, суспільно-політичний, національно-культурний, богословсько-догматичний, культово-обрядовий чинники.

АННОТАЦИЯ

Бойко И. М. Православно-католические отношения в независимой Украине (1991-2016 гг.). – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата исторических наук по специальности 07.00.01 – история Украины /-Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2016.

На основе анализа историографических достижений и источниковой базы в диссертации проведено комплексное исследование православно-католических отношений в независимой Украине, определены их методологические принципы. Установлено, что теоретическим основанием православно-католического диалога в независимой Украине является экуменические позиции мирового Православия и Католицизма. Впервые в украинской историографии доказано, что одним из критериев оптимизации православно-католических отношений в Украине являются критерий україноцентричності.

Определен комплекс государственных факторов, регламентирующих ход, динамику диалога, определены его рубежные этапы. Проанализирована взаимосвязь политического и конфессионального в контексте православно-католических отношений, место и роль Церквей в общественно-политических процессах.

Раскрыты основные направления сотрудничества православных и католических общин в национально-культурной сфере. Определены состояние и перспективы развития православно-католических отношений в богословско-догматической и культово-обрядовой плоскостях.

Ключевые слова: Православие, Католицизм, конфессия, межконфессиональный конфликт, отношения, диалог, экуменизм, государство, Церковь, ВСЦиРО, религиозно-церковный, общественно-политический, национально-культурный, богословско-догматический, культово-обрядовый факторы.

ABSTRACT

Boyko I. M. Orthodox-Catholic relations in independent Ukraine (1991-2016 yy.). – Manuscript.

A thesis presented for a Ph. D. (Candidate Degree) in Historical Studies. Research specialization 07.00.01 – History of Ukraine. – Ivan Franko National University of Lviv, Ministry of Education and Science of Ukraine. – Lviv, 2016.

The thesis focuses its attention towards the analysis of Orthodox-Catholic relations in independent Ukraine. The research is based on the synthesis of the information about historiographical achievements and list of sources related to research problem in the way of outlining the methodological principles. It has been found that the theoretical foundation of Orthodox-Catholic dialogue in independent Ukraine lies within ecumenical position of global Orthodoxy and Catholicism. The subjects of the Orthodox-Catholic dialogue have been defined. The Ukraine-centered criterion has been proved for the first time in Ukrainian historiography to be the one of optimization of Orthodox-Catholic relations in Ukraine. The legal framework has been verified as an imperfect one in dealing with interfaith relations.

The complex of governmental factors that regulate the flow and dynamics of the dialogue has been developed outlining its delimitation stages. The characteristics of the state policy in both religious and ecclesiastical spheres have been revealed. A suitable model of effective regulation of religious conflicts has been suggested. The positive and negative issues of state policy in religious and church relations have been defined. The relationship between political and religious essences in the context of Orthodox-Catholic relations as well as the place and role of churches in social and political processes have been analyzed. Political aspirations of the Orthodox-Catholic religious environment as well as religious attraction among Ukrainian politicians have been discussed and highlighted. The basic models of the Local Church creation in Ukraine have been investigated by highlighting the position of the Orthodox and Catholic Churches in this context. The basic directions of cooperation between the Orthodox and Catholic communities in the national and cultural sphere have been revealed. The Orthodox-Catholic cooperation has been confirmed to be the most effective in the social and cultural sphere. The condition and the prospects of Orthodox-Catholic relations concerning theological and dogmatic as well as ritual and religious contexts have been discussed and outlined. The theological and dogmatic dialogue has been verified to have little progress due to the conservative religious position in interpreting dogmatic beliefs. A cult and ritual dialogue seems to be more liberal as it is observed as a common practice of mutual concessions and subservience.

Key words: Orthodoxy, Catholicism, confession, confessional conflict, relationship, dialogue, ecumenism, state, church, AUCCRO, religious and church, social and political, national and cultural, theological and dogmatic cult and ritual factors.

Підписано до друку 22.03.2017 р.
Формат 60x84/16. Папір офс.
Ум. друк. арк. 0,9
Наклад 100 прим.

Видавничий центр
Львівського національного університету
імені Івана Франка
вул. Дорошенка, 41,
м. Львів, 79000,
e-mail: vydavcentr@lnu.edu.ua